

novaných politických procesoch ľudí vo svojom okolí, a ktorý v priestore ideologických tlakov zvädzal veľký zápas medzi autentickou a vnútorne slobodnou podobou osobnej a odborno-umeleckej existencie na jednej strane a ambíciou naplniť život uplatňovaním svojich talentov, schopností a intelektuálneho potenciálu, čo je u každého človeka hna-

cou silou tvorivých aktivít v najširšom slova zmysle.

Autorka s pokorou necháva otvorený priestor, v ktorom smie byť vedľa seba, ale aj zároveň odvážny a silný duch a ľudská zraniteľnosť a krehkosť.

Zuzana Sláviková

Soňa Burlasová: *Naratívne piesne o zbojníkoch*. Príspevok k porovnávaciemu štúdiu

Bratislava : Eterna Press – Ústav etnológie SAV, 2015, 119 s. ISBN 978-80970975-4-7

Zbojnícka tematika je príznačná pre folklórne prejavy viacerých európskych regiónov a etnických skupín. Veľmi významné postavenie má aj v tradičnej slovenskej ľudovej kultúre. Môžeme sa s ňou stretnúť nielen v literárnej a prozaickej tvorbe, ale aj v rámci tanečného folklóru či výtvarného umenia. Jej bohaté zastúpenie nachádzame aj v ľudovej piesni. Piesne so zbojníckou tematikou sa na Slovensku väčšinou označujú ako *zbojnícke piesne*.

Publikácia *Naratívne piesne o zbojníkoch* od Sone Burlasovej vznikla pre potreby medzinárodného porovnávacieho štúdia, pričom sa práve zbojnícke piesne naratívneho druhu (pre ktoré je príznačný určitý príbeh či dej) ukázali ako vhodný materiál na takéto porovnanie. Zbojnícka tematika je totiž zastúpená vo viacerých okolitých krajinách. Zároveň autorka považuje zbojnícke piesne za reprezentatívne ukážky tradičnej slovenskej piesňovej kultúry. Podobne ako Oskár Elschek chápe zbojnícke piesne ako vyššiu fázu rozvoja pastierskej kultúry.

Práca priamo nadväzuje na Burlasovej predchádzajúcu publikáciu z roku 1998 – na *Katalóg slovenských naratívnych piesní* (Bratislava, 1998, zv. 1 – 3), kde sa v rámci 3. zväzku nachádza 30 *piesňových typov o zbojníkoch*. Z tematického hľadiska sú tieto piesňové typy rozdelené na 4 tematické podskupiny: činy zbojníkov, chytenie zbojníkov, zbojníci vo väzení a smrť zbojníkov. Pri každom type sa

nachádza opisný názov, sujet, textový incipit, súpis variantov a zápis piesne ako reprezentatívnej ukážky (spolu 22 notových ukážok). Publikáciu *Naratívne piesne o zbojníkoch* by sme mohli chápať aj ako detailnejšie spracovanie väčšiny tohto materiálu.

Práca je rozdelená na niekoľko častí. V úvode autorka stručne načrtla prehľad publikovaných zbojníckych piesní, ktoré sa nachádzajú v jednotlivých slovenských piesňových zbierkach. Zároveň uvádza slovenských autorov a autorky, ktoré sa danej problematike venovali z folkloristického či etnomuzikologického hľadiska. Pozoruhodnou súčasťou

práce je aj obrazová príloha so zbojníckou tematikou – výtvarné diela od domácich autorov (12 obrazových ukážok).

Hlavnú časť publikácie tvorí piesňový materiál a jeho komentár (32 piesní). Z toho až 26 záznamov sa nachádza aj v predchádzajúcej publikácii. Autorka ich však podrobne spracovala a obohatila o ďalšie parametre etnomuzikologickej analýzy. V porovnaní s *Katalógom slovenských naratívnych piesní* sa v tejto publikácii však nachádzajú pri jednotlivých piesňových typoch aj určité zmeny.

Ako prvé si môže čitateľ všimnúť pozmenené textové incipity, ktoré zastupujú niektoré piesňové typy, v dôsledku čoho sa na prvý pohľad môže zdať, že ide o iné piesne. Takúto zmenu badať pri 16 piesňových typoch. Môže ísť o úplnú zmenu incipitu, doplnenie, resp. rozšírenie incipitu alebo o jeho nárečový variant. Celkom nový incipit sa nachádza iba pri dvoch piesňových typoch: *Ej, šidzem ročki chodzili* (č. 11), ktorá mala pôvodne názov *Bola jedna Hanička* (*Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 514-516). Avšak pri novom incipite je uvedený aj pôvodný, aj keď v nárečovej obmenenej podobe (*Byla jedna Hanička*). Podobný prípad nachádzame aj v piesňovom type č. 9, v ktorom je okrem pôvodného názvu *Na kráľovej holi* (*Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 527) uvedený aj nový incipit *Na vídenskej hori*. Nachádzame aj pár typov, pri ktorých je incipit obmenený. Taký je, napríklad, piesňový typ č. 22 (*Veru už zabili Demikáta Pala*), ktorý má v Katalógu uvedený incipit *Zabili Bezeci Demikáta Pala* a jeho variant *Zabili, zabili, veru už zabili Demikáta Pala* (*Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 530-531).

Piesňových typov s rozšíreným názvom incipitu je šesť: č. 15 – *Bol by Janík bojoval, keby sa bol varoval* (pôvodne *len Bol by Jánošík bojoval*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 507-509), č. 19 – *A na hore oheň čistý cirničkový* (pôvodne *A na hore oheň*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 511-513), č. 20 – *Nenazdať som sa ja v Klenovci na krčme* (pôvodne *Nenazdať som sa ja*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 509-511), č. 21 – *Zabili, zabili dvoch chlapcov bez viny* (pôvodne *Zabili, zabili,*

Katalóg slovenských naratívnych piesní, zv. 3, s. 529-530), č. 26 – *Čo sa stalo nové v turianskej dedine* (pôvodne *Čo sa stalo nové*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 527), č. 28 – *Zabili Janika, zabili zbojníka* (pôvodne *Zabili Janika*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 535-537).

Okrem nich nachádzame aj štyri piesňové typy, v ktorých je incipit zastúpený nárečovým variantom. Medzi takéto typy patrí č. 8, č. 13, č. 30 a č. 32: *O ti čarná hura, co tak smutne stojíš* (pôvodne *A ty čierna hora*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 516-517); *A na hure hori cirňový ohniček* (pôvodne *A na hore hori trňový ohniček*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 489-491), *Na vysokej hore snížok zaletuje* (pôvodne *Na vysokej hore*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 524-525) a *Pól patnásta roka sem ja bol starý* (pôvodne *Pol patnásta roka som ja bol starý*, *Katalóg slovenských naratívnych piesní*, zv. 3, s. 488-489). Takáto zmena pri všetkých štyroch piesňových typoch pravdepodobne súvisí s prispôbením názvu incipitu tak, aby korešpondoval s textom, ktorý je v oboch publikáciách uvedený v nárečí.

Pri troch piesňových typoch je pridaný melodický zápis, ktorý sa v Katalógu nenachádza, resp. v čase jeho vydania nebol k dispozícii: č. 19 – *Na Cvangľovom víšku*, č. 20 – *A na hore oheň čistý cirničkový* a č. 21 *Zabili, zabili dvoch chlapcov bez viny*. Zatiaľ čo je v Katalógu z 30 piesňových typov uvedených 22 melodických zápisov, v novej publikácii je z 32 piesňových typov uvedených až 28 melodických záznamov. Pritom sú všetky melódie transponované podľa Bartókova notačného systému tak, aby sa končili tónom g¹ (s. 8). Tento princíp sa neuplatňoval dôsledne pri všetkých zápisoch v *Katalógu slovenských naratívnych piesní*.

Pri každom piesňovom type sa nachádza opisný názov, melodická ukážka, text piesne, incipit/incipity, sujet, podrobný opis variantov. Ďalej sa Burlasová venuje jednotlivým parametrom etnomuzikologickej analýzy, do rámca ktorej zahrnula slabičnú veršovú stavbu (strofa), ambitus, tonalitu, tóninu, metricko-rytmickú stavbu a formu. Výsledky takejto komplexnej analýzy pri každom pies-

ňovom type sumarizuje v závere: vyvodzuje, o aký typ piesne ide, ako dlho sa na Slovensku traduje, vyjadruje sa k textovým a melodickým variantom, k výskytu daného typu na Slovensku a v zahraničí. Na konci každej charakteristiky sú uvedené odkazy na publikácie (Príklady), v ktorých sa s daným piesňovým typom možno stretnúť.

V závere celej práce autorka pripomína, že počet variantov, ktoré uvádza, nie je definitívny jednak kvôli stavu, v ktorom sa výskum nachádza, jednak kvôli vysokému počtu materiálu, ktorý sa vyskytuje v súkromných zbierkach (s. 69). Autorka sa tu zameriava aj na delenie analyzovaných piesní, ktoré má svoje opodstatnenie práve z hľadiska medzinárodného porovnávacieho štúdia. Piesne rozdelila do troch veľkých skupín: 1. piesne, pre ktoré je príznačná interetnická súvislosť; 2. piesne domáceho pôvodu o najznámejších slovenských zbojníkoch Jánošíkovi a Vdovčíkovi, ktoré zároveň tvoria ťažisko celej práce (s. 71); 3. novelistické piesne o konkrétnych udalostiach, ktoré sú rozšírené buď v rámci regiónu, alebo ide o miestne piesne (s. 69). Tieto skupiny stručne charakterizuje, pričom

sa v rámci prvej skupiny podrobnejšie venuje interetnickému výskytu jednotlivých piesňových typov. Napriek tomu, že „folklórna tvorba národov karpatskej oblasti vzájomne k sebe inklinuje“ (s. 72), autorka hodnotí slovenské zbojnícke piesne ako originálne, autentické, v dôsledku čoho sa šírili aj za hranice, pričom len v menšom počte prenikali takéto piesne z iných kultúr k nám (s. 72).

Okrem zoznamu sujetov, literatúry a prameňov práca obsahuje aj kompletný preklad textu (komentárov) do anglického jazyka.

Publikácia *Naratívne piesne o zbojníkoch* je výsledkom dlhoročného a precízneho výskumu, ktorý zahrnul prácu v teréne aj v archívoch. Tento cenný príspevok do našej, ale z hľadiska komparácie aj medzinárodnej vedeckej oblasti vznikol aj zásluhou editorky Evy Krekovičovej, ktorá autorku k vydaniu publikácie podnietila. Táto práca je tiež dôležitým príkladom a výzvou k tvorbe špecifických porovnávacích štúdií, ktoré mapujú našu ľudovú piesňovú tradíciu v interetnickom kontexte.

Kristína Lomen